

ROLI I MËSIMDHËNËSIT NË MOTIVIMIN E NXËNËSVE PËR NXËNIE TË SUKSESSHME – NJË TRAJTIM I SHKURTËR TEORIK

Ismet Potera¹

Abstrakt

Qëllimi i shqyrtimit të rolit të mësuesit, si faktor motivues i nxënësve për nxënie, është sheshimi i momenteve më të rëndësishme që ngërthen në vete vetë koncepti motivim për nxënie. Ky punim është ekskluzivisht një trajtim teorik, i bazuar në burimet që trajtojnë çështjen e motivimit dhe të mësimdhënies, por sidomos të krijimit të raportit mësues-nxënës. Vetë rëndësia e temës dhe e konceptit motivim ka shtyrë shumë autorë që ta shqyrtojnë, por edhe të eksperimentojnë (Deci & Ryan) fuqinë e ndikimit të dy llojeve kryesore të motivimit në sjelljen e individit, siç janë motivimi i brendshëm dhe motivimi i jashtëm. Ne u fokusuar në mësimdhënësin si faktor, mjet dhe rol i tij motivues për nxënësit e tij për nxënie të suksesshme. Gjatë shfletimit të burimeve përzgjedhëm ato që kanë më tepër rëndësi udhëzuese e praktike për mësuesit dhe më pak konceptet teorike të autorëve. Përdorimin e shembujve nga përvoja dhe praktika shkollore e mësimdhënies e bëmë me qëllim të ofrimit të ideve për lehtësimin e punës së mësuesve, sidomos gjatë procesit të mësimdhënies dhe nxitjes së nxënësve për pjesëmarrje aktive në nxënie. Shpresoj që nga kjo trajtesë do të lindin ide të reja për diskutime dhe debate, pse jo edhe për hulumtime empirike në këtë fushë të rëndësishme pedagogjike. Pasi që punimi mbështetet kryesisht në literaturë dhe jo në hulumtim, konsiderohet si kufizim i trajtimit.

Fjalët çelës: mësimdhënësi, faktor motivimi, motivim për nxënie, nxënie e suksesshme.

---

¹ Hulumtues në IPK

Abstract

The purpose of reviewing the role of the teacher as a motivating factor of the students is to clear the most important moments that include the motivation for learning. This review is the result of digging many resources that address the issue of motivation and teaching, but especially of creating a teacher-student relationship. The very importance of the subject and of the motivation concept has driven many authors to examine but also to experiment (Deci & Ryan) the power of influence of the two main types of motivation in the behavior of the individual, such as internal motivation and external motivation. We focused on the teacher as a factor, tool and motivational role for his students for successful learning. During the browsing of resources, we selected the ones that are of most guiding and practical importance to the teachers and less the theoretical concepts of the authors. Using the examples from the experience and the practical teaching practice we did in order to provide ideas for facilitating the work of teachers, especially during the teaching process and encouraging students to participate actively in learning. I hope that new ideas for discussions and debates will emerge from this treatise, why not for empirical research in this important pedagogical field. This fact we consider limitation.

Key words: *motivation factor, motivation for learning, teacher, successful learning*

Hyrje

‘Unë i mësoj nxënësit me zemër’, ishte një deklaratë e një mësuesi entuziast, të cilit nuk i interesonte se ç’është didaktika, pedagogjia apo edhe metodika e mësimdhënies. Kjo deklaratë më shtyri që të merrem me trajtimin e rolit të mësuesit në motivimin e nxënësve për nxënie të suksesshme. Mësimdhënia ‘me zemër’ hyn në faktorët e brendshëm që e nxisin individin për punë dhe arritje të suksesit në profesion. Në këtë rast sukseksi me nxënës. Por, se sa kjo ndihmon nxitjen e faktorëve motivues të nxënësve për nxënie do të mëtojme që ta zbërthejmë në këtë trajtesë.

Nxënia e suksesshme nën ndikimin e faktorëve motivues është dominues te nxënësit, sidomos të moshës më të re. Ata ende nuk janë të ndërgjegjshëm sa duhet për rëndësinë e nxënies për jetën dhe rritjen e tyre. Nëse kësaj ia shtojmë praktikën jo të mirë, që nga familja, për përdorimin e mjeteve të jashtme për t’i nxitur ata për nxënie, veprim, sjellje të duhur, ia shton rëndësinë trajtimit të kësaj çështjeje, si në nivelin teorik ashtu edhe në atë praktik.

Njohuritë dhe përvojat me këto praktika më nxitën që ta trajtoj çështjen e motivimit dhe e rolit të mësuesit në këtë proces, në mënyrë më të thelluar. Gjithashtu, përvojat nga praktika dhe njohuritë teorike më ndihmuan ta trajtoj këtë çështje në të dyja rrafshet. Për këto të dyja, përvoja dhe teoria, praktikuesit e faktorëve motivues, kanë nevojë të kenë njohuri më të thelluara, si teorike ashtu edhe praktike.

Përvojat e mësuesve janë të pasura dhe të ndryshme. Si përvoja të mira i kemi ilustruar në këtë trajtesë, prandaj mësuesi duhet krahasuar praktikat që ka zbatuar, sa u përket faktorëve motivues, me aspektet teorike për rëndësinë dhe cilësinë e llojit të motivimit. Momenti dhe hapësira e përdorimit të mjeteve motivuese është me rëndësi, sidomos për cilësinë dhe fuqinë e motivimit, por edhe për jetëgjatësinë e ndikimit dhe përbrendësimit të asaj arritjeje.

Momenti dhe cilësia e faktorëve motivues janë të përditshëm, por edhe instrument i pazëvendësueshëm në dorën e mësuesit për arritjen e qëllimit të caktuar në procesin mësimor. Arritja e qëllimit mësimor është më i lehtë dhe më i qëndrueshëm rezultati, nëse nxënësit më parë e kanë të njohur atë

qëllim. Njohja më parë e qëllimit, “pse” duhet ta mësojë këtë, (nxënësi), është një element me rëndësi në nxitjen e kënaqësisë së nxënësit me rezultatin. Rezultati i arritur nuk duhet të jetë qëllim i përfitimit momental material, por bazament për ndërtimin e njohurive të reja, shkathtësive dhe vlerave të domosdoshme për punën dhe jetën e nxënësit në rritje.

Fakti që nxënësit janë në procesin e rritjes së përditshme, fizike dhe mendore, kanë nevojë për plotësimin e kërkesave fizike dhe mendore në harmoni me dinamikën e zhvillimit të tyre. Plotësimi i këtyre nevojave, një pjesë e mirë dhe cilësore e tyre, bëhet në shkollë, me ndihmën e mësimit, i cili për dallim nga prindi këtë e bën në mënyrë profesionale, të qëllimshme dhe të planifikuar.

Përmbushja e nevojave dhe kërkesave të nxënësve në mënyrë profesionale dhe të qëllimshme është vështirë e arritshme pa përkushtim profesional nga ana e mësuesit. Përkushtimi “nxënësit i mësoj me zemër”, si pjesë e motivimit të brendshëm dhe rifreskimi vijanoz i njohurive pedagogjike që kemi, sidomos për ndjeshmërinë e fazave zhvillimore të fëmijës, si edhe të prirjeve shkencore e teknologjike, është domosdoshmëri e kohës.

Ndjeshmëria e fazave zhvillimore të fëmijës dhe dinamika e zhvillimit të teknologjisë dhe të vëllimit të njohurive e bën të domosdoshëm rolin e mësuesit si faktor motivimi. Të qenët faktor motivues rrit përgjegjësinë individuale në zbatimin cilësor dhe me kohë, por edhe në momentin e duhur të mjeteve dhe llojeve të motivimit. Faktorët që motivojnë të nxënësit janë të parët.

Faktorët që motivojnë të nxënësit

Faktorët motivues të njeriut, që e shtojnë të sillet a të veprojë drejt arritjes së një qëllimi të caktuar, janë të shumtë. Ata në teorinë e motivimit ndahen në dy grupe kryesore: në motivues të brendshëm dhe në motivues të jashtëm. Pasi që trajtesa ka qëllim praktik, pra ofrimi i ndihmës konkrete mësuesit si aktor kryesor në mësimit, do ta trajtojmë vetëm mësuesin si faktor motivues.

Mësuesi si faktor motivues ka një varg mjeteve pedagogjike motivuese, të cilat po t'i shfrytëzojë drejt do të ndikojë shumë në ngjalljen e ndjenjës së

kënaqësisë së nxënësit me përmbajtjen mësimore, ngjalljen e kureshtjes për njohurinë, dijen, të renë dhe vlerat. Kwakman (2003) gjeti tre faktorë kryesorë që nxisin njeriun për të marrë pjesë në aktivitete mësimore dhe jo vetëm, si: 1. Personal, 2. Detyrës dhe 3. Mjedisor. Sipas tij, faktorët personalë dominojnë në krahasim me intensitetin e ndikimit të faktorëve të tjerë. (Kwakman, 2003).

Ndërsa në teorinë e motivimit të nxënësve për mësim ‘në fokus gjendet zhvillimi i vetërregullimit të nxënësit, nxënies’ (Alderman, 2004, f. 12). Vetërregullimi i procesit të të nxënësve nënkupton aftësimin e nxënësit, individit, për nxënie të pavarur, përgatitjen dhe aftësimin e tij/saj për gjetjen, shfrytëzimin dhe sistemimin e njohurisë.

Për t’i shfrytëzuar në mënyrë të drejtë, për realizimin e qëllimit kryesor që ka shkolla dhe mësuesi si agjent kryesor në të, secili mësues që punon me nxënës të moshave të ndryshme duhet që t’i njohë specifikat zhvillimore të asaj moshe dhe tiparet kryesore të tyre. Përveç kësaj, duhet që t’i njohë mirë mjetet motivuese, si dhe fuqinë e tyre ndikuese për mosha dhe tipa të caktuar të nxënësve.

Sipas Young, ekzistojnë dy tipa kryesorë të personalitetit të njeriut: ekstravert apo i hapur ndaj botës që e rrethon, përfshirë këtu edhe njeriun dhe introvert, ose të mbyllur, të kthyer kah vetja. Prandaj në vartësi se cilit tip i takon nxënësi, mësuesi duhet edhe të përdorë mjete motivuese të veçanta. Bazuar në teorinë e vetëpërcaktimit të Deci & Ryan (1985), ekzistojnë tri gjendje kryesore, të cilat e shtyjnë individin të veprojë: motivimi i brendshëm, motivimi i jashtëm dhe amotivimi, (Deci & Ryan, 1985), ose gjendja në të cilën individi/nxënësi vepron/mëson, sillet ose përfshihet në aktivitet nga shtytës detyrues, për shkak se një veprim të këtyre është i detyruar ta bëjë, ose për t’ia plotësuar dëshirën apo kërkesën dikujt, mësuesit ose prindit.

Te ne, si në shkollë ashtu edhe në mjedisin familjar, kryesisht përdoren faktorët e jashtëm motivues. Ndër këta faktorë, ose mjete motivuese për mësim, zakonisht përdoren: shpërblimi ose dhurata, nota, lavdërimi, premtimi, garat e ndryshme, por edhe krahasimi me të tjerët dhe nënçmimi ose ulja para të tjerëve. Ndikimi i këtyre formave dhe mjeteve motivuese

konsiderohet i dëmshëm për fëmijët. Bazuar në Collier (1994) ‘Faktorët motivues përcaktojnë jo vetëm qëllimet ndaj/drejt të cilave njerëzit i synojnë, por edhe mënyrën se si e kërkojnë, përpunojnë dhe përdorin informacionin (sipas Alderman, 2004, f. 8).

Mjetet që motivojnë/demotivojnë

Te të rriturit ekziston bindja se fëmijët angazhohen më shumë për arritje në mësim, për sjellje më të mirë, nëse atyre u premtojmë realizimin e dëshirave ose kërkesave të tyre: nëse kalon me 5... do ta kesh këtë e atë favor, shpërblim, nëse nuk kalon me 5 pason dënimi, ose mosrealizimi i premtimit apo dëshirës së fëmijës. Por, më ka rastisur të dëgjoj edhe fëmijët që e kushtëzojnë kryerjen e detyrave, shkuarjen në shkollë, suksesin në mësim, sjelljen e mirë etj., me realizimin e kërkesave ose dëshirave të tyre, zakonisht materiale, siç janë para, veshja, ose mjete të tjera. Këtë shumë fëmijë e instrumentalizojnë dhe e shfrytëzojnë për realizimin e kërkesave dhe qëllimit. Dhe, shumë prindër, për shkak të ndjeshmërisë prindërore që kanë ndaj fëmijës, bien nën ndikimin e këtij instrumentalizimi të kërkesave të fëmijëve.

Por, ka raste kur edhe nota, si masë për gjykimin e sasisë dhe cilësisë së njohurive, përdoret si mjet stimulimi, duke menduar se nëse nxënësi meriton, arrin të vlerësohet me një notë të caktuar, p.sh., 2 ose 3..., atëherë nota i rritet për ta nxitur, motivuar, që ai të përpiqet më shumë. Atëherë efekti i notës është i çastit, kur nxënësi ndihet e/i kënaqur me vlerën numerike, por pa e ditur se cili është niveli dhe cilësia e arritjes së tij për një nxënie të caktuar. Përdorimi i vlerës numerike, notës, por edhe i mjeteve të tjera, si motivues të jashtëm, duhet të bëhet me masë dhe me sqarime të caktuara. Situatat e këtilla, vlerësimi më i lartë në emër të motivimit, apo për të kënaqur kërkesat e nxënësit, nuk zgjasin shumë, por edhe mund t’i shkaktojnë telashe vetë nxënësit në rast të vlerësimit me kriter ose në rast të zbatimit të asaj njohurie në jetën e përditshme. Nëse nxënësi ka arritur ta përvetësojë përmbajtjen për notën 3, p.sh., ne për ta stimuluar ia vendosim 5, atëherë çfarë ndodh? Tek ai krijojmë përshtypjen, mashtrimin, se ai është i shkëlqyeshëm, prandaj nuk ka pse të mundohet të

arrijë më shumë. Nota konsiderohet si mjet i jashtëm motivues, prandaj, sipas Deci & Ryan (2000), motivimi i jashtëm dobëson/zbeh motivimin e brendshëm. Motivimi i brendshëm është më i fuqishëm dhe më jetëgjatë.

Në praktikën e vlerësimit, kur mëtohet që nota të përdoret si mjet motivimi, ndodh edhe e kundërta: nxënësi që arrin ta përvetësojë përmbajtjen për 4 a 5, i vendoset notë më e ulët, duke menduar se do ta motivojmë/shtyjmë që të mësojë më shumë. Ky veprim paraqet një lloj dënimi për nxënësin. Në këtë rast gabimi është i dyanshëm. E para, humbet/luhatet besimi për mësuesin në sytë e nxënësit, se mësuesi nuk është real në vlerësim. E dyta, në njëfarë mënyre, po e ndëshkojmë nxënësin për atë që ka mësuar. Dhe, e treta, shumë e rëndësishme, ndikimi në humbjen e vetëbesimit të nxënësi për cilësinë dhe sasinë e njohurive, shkathësive dhe vlerave të arritura.

Shih për këtë Gordon, Padilla, Ford, & Thorsten, (1994) konstatojnë se ‘motivimi është një faktor i rëndësishëm në zhvillimin e aftësisë ripërtëritëse të fëmijëve, e që është aftësia për të rikthyer suksesin, pavarësisht arritjes në rrethana të pafavorshme’ (Sipas Alderman, 2004, f. 11). Shkalla e motivimit mund të jetë e ndryshme varësisht nga distanca e arritjes së qëllimit, apo rezultatit të synuar. Ne synojmë që ta arrijmë shkallën optimale të motivimit, e cila ‘përfshin cilësitë personale të motivimit si dhe mjedisin e klasës në të cilën mbështetet kultivimi i asaj cilësie.’ (Alderman, 2004, f. 12).

Mjedisi i klasës është një mjet motivues mjaft i rëndësishëm në dorën e mësuesit. Këtë faktor, mjet motivues, mësuesi/ja duhet ditur ta shfrytëzojë në mënyrë racionale për nxitjen e kureshtjes, aktivizimin e të menduarit, aktivitetit krijues dhe kultivimin e ndjenjës së kënaqësisë së nxënësve me arritjet në mësim, qoftë si individ ose si grup.

Mësuesi, faktor motivimi i pazëvendësueshëm

Subjekt i këtij punimi është roli i mësuesit. Këtu do ta trajtojmë atë në cilësinë e motivuesit, ose të zbatimit, përdorimit, të faktorëve dhe mjeteve motivuese për ngjalljen e interesit dhe të kureshtjes së nxënësve për nxënie të suksesshme. ‘Roli i mësuesit në këtë rast është i pakontestueshëm dhe

varet nga gatishmëria dhe cilësia e parapërgatitjes së tij për zbatimin e mjeteve motivuese, pasi që ai/ajo ndikon në perceptimin e nxënësve për detyrën dhe motivimin e tyre' (Alderman, 2004, f. 273).

Ndikimi në perceptimin e detyrës dhe motivimin e tyre, mësuesi/ja i ndihmon nxënësit në lehtësimin e të nxënit të suksesshëm, si dhe në përbrendësimin e rezultatit të arritur për njohurinë, shkathtësinë apo shprehinë e caktuar. Këtë mund ta bëjë nëse ai/ajo njih mirë tipologjinë dhe interesat, por edhe interesimin e secilit nxënës brenda klasës së caktuar.

Njohja e tipologjisë individuale, interesave dhe interesimit të nxënësve, i ndihmon mësuesit/es që të përzgjedhë mjete dhe forma të përshtatshme motivuese për nxënësit e klasës dhe moshës së caktuar. Gjatë përzgjedhjes dhe përdorimit të mjeteve motivues mësuesi/ja duhet të jetë i kujdesshëm, pasi që 'metodat edukative, të bazuara në filozofinë e të mësuarit të brendshëm ndaj natyrës individuale të individit, promovojnë mirëqenien njerëzore që rezulton në sjellje që mbështet rritjen e zhvillimit (Pappas, 2015, f. 22).

Englehard (2009) sugjeron që 'mësuesit duhet të bashkëveprojnë me nxënësit, në mënyrë të tillë që t'u lejojnë atyre të përjetojnë kompetencat dhe autonominë. Mësuesit e arrijnë këtë nëpërmjet praktikave të tilla, si lejimi i hyrjes dhe zgjedhjes në aktivitetet e klasës dhe duke u mundësuar nxënësve që të dinë se kontributet e tyre janë kuptimplota'. (sipas Saha, & Dworkin, 2009, f. 715).

Momenti i përjetimit të aftësisë, 'aha unë mundem ta bëj këtë', por edhe i autonomisë, unë vendosa ta përzgjedh dhe ta bëjë, paraqet moment me rëndësi në motivimin e nxënësve për nxënie, sjellje apo veprim tjetër, në harmoni me rregullat e vendosura në shkollë/klasë. Këtë mund ta zbatojë secili mësues me nxënësit e vet, në të gjitha fazat e mësimin.

Covington & Beery (1976) e shohin rolin e mësuesit në inkurajimin e besimit të nxënësve në arritjet e larta të tyre (Sipas Alderman, 2004, f. 14). Rritja e besimit se ata mund të arrijnë edhe më lart në përvetësimin e njohurive, shkathtësive dhe aftësive, është moment me rëndësi për nxënësin. Shtimi i besimit arrihet duke i përfshirë ata në aktivitete

mësimore, në të cilat jemi të bindur se mund t'ia dalin pa u zhgënjyer, por duke përjetuar kënaqësinë e suksesit. Përveç inkurajimit të besimit, moment me rëndësi, sipas Englehart (2009) 'sigurimi i autonomisë së nxënësve në klasë rrit një motivim të qëndrueshëm për të marrë pjesë aktive në mësim, (sipas Saha, & Dworkin, 2009, f. 715).

Gjithashtu, ndihma e mësuesit për nxënësit është me rëndësi, sepse 'hulumtimet tregojnë se mbështetja/përkrahja nga mësuesit, prindërit dhe kolegët, mund t'u ndihmojnë nxënësve të zhvillojnë njohuritë dhe strategjitë e nevojshme për vetërregullim. (Wolters, 2011, f. 273). Përkrahja nga mësuesi/ja gjatë procesit të nxënies, sidomos gjatë ndërtimit të shkathësisë dhe aftësive të reja, është pjesë e rëndësishme e motivimit të nxënësve nga ana e mësuesit.

Përpyekjet dhe synimet e mësuesve për motivimin e nxënësve për mësim shpesh ndodh që ta arrijnë efekt jo të dëshiruar. Shembulli në vijimi është domethënës për mësuesit:

... lavdërimi i të rinjve për inteligjencën e tyre vetëm tenton të krijojë një set të vendosur mendor, në të cilin nxënësit përqendrohen në mënyrën se si ata perceptohen (të zgjuar apo jo të zgjuar). Nxënësit me një set mendje të caktuar nuk i trajtojnë mirë sfidat. Nëse një detyrë është e vështirë, ata mund ta quajnë budallallëk ose të mërzitshëm dhe të heqin dorë pa shumë përpjekje. Ata më mirë do të pretendonin se detyra është problematike sesa të pranojnë se është e vështirë. Nga ana tjetër, lavdërimi i të rinjve për përpjekjet e tyre krijon një prirje për rritjen e mendjes. Nxënësit mësojnë se i tejkalojnë sfidat me përpjekjet e tyre, jo me intelektin e tyre. Ky mendim i caktuar krijon motivim dhe qëndrueshmëri. (Kirby et al, 2009, f. 74).

Prandaj, zgjidhja e problemave, situatave dhe sfidave, pa ndonjë përpjekje, e cila në fund do të shkaktonte 'Aha efektin', nuk paraqet ndonjë kënaqësi/përjetim të thellë të nxënësit. Ky përjetim i thellë, apo kënaqësi, do të ndikojë në jetëgjatësinë e asaj që është mësuar, por edhe shërben si nxitje e brendshme për gjermim të mëtejshëm të njohurisë. Këtë situatë përjetimi nuk mund ta shkaktojë mësuesi/ja vetëm me prezencën fizike në

klasë, por me sjelljen dhe taktin pedagogjik si faktor motivues për nxënësit. Komunikimi, stili dhe mjetet motivuese të përzgjedhura, luajnë rol të veçantë në motivimin e nxënësve, zgjimin e kureshtjes së tyre për njohuri të reja.

Sipas Englehart (2009), mësimdhënësit, të cilët në mënyrë të përgjegjshme ndërveprojnë me nxënësit në mënyrë që ata të kenë autonomi brenda një mjedisi të strukturuar dhe të respektueshëm, mund të kontribuojnë ndjeshëm në rritjen personale të nxënësit.

Në një marrëdhënie të tillë, mësuesit mund të rrisin motivimin dhe zhvillimin shoqëror të nxënësve, ndërkohë që nxënësit do të ndihen shumë rehat dhe se i përkatësin klasës. (Saha, & Dworkin, 2009, f. 720).

Ndjenja e përkatësisë së grupit ndikon në rritjen e ndjeshmërisë së nxënësit për marrjen e përgjegjësisë të grupit, pjesë e të cilit ai është ose ndihet i tillë. Këtë mësuesit duhet ta promovojë në vazhdimësi. Kjo i motivon nxënësit, duke i bërë të përgjegjshëm për veten dhe për rrethin shoqëror.

Komunikimi, si faktor motivimi për nxënie të suksesshme

Rëndësia dhe roli i komunikimit të mësuesit, shkathtësisë komunikuese dhe stilit të komunikimit, qëndron në nxitjen e nxënësve për nxënie të suksesshme. Është gjuha e mësuesit, si pjesë e komunikimit verbal, një mjet shumë i rëndësishëm në nxitjen e nxënësve për pjesëmarrje aktive në veprimtaritë mësimore, ose pengimin e pjesëmarrjes aktive në to.

Dihet se ‘lëvdata verbale dhe reagimet pozitive mund të rrisin interesin e brendshëm të nxënësve nën kushte të caktuara’ (Alderman, 2004, f. 268). Rritja e interesit dhe interesimit të brendshëm për cilindo veprim mësimor përbën vlerë të shtuar në procesin e përfitimit të njohurive, shkathtësive dhe vlerave për nxënësit. Por, sikurse te llojet e dhuratave, falënderimi duhet të jetë i kushtëzuar me performancën e nxënësit. (Alderman, 2004, f. 269).

Njëra ndër format efikase të motivimit të nxënësve për pjesëmarrje aktive në veprimtaritë mësimore është të nxënit përmes projektit. Realizimi i

projektit mësimor dhe komunikimi i rezultatit është faktor me rëndësi në momentin e përjetimit të kënaqësisë nga rezultati. Kjo varet në masë të madhe nga mënyra se si iu komunikohet nxënësve rezultati, ose arrijtjet nga angazhimi në projekt. Kënaqësia është e përbashkët, ndërsa përjetimi emocional është individual: ky është produkti ynë i përbashkët, është edhe produkt/rezultat i angazhimit tim. Teoriku i çështjeve të motivimit Kruglanski (1975) shprehet se ‘motivimi i brendshëm ekziston kur veprimtaria perceptohet si fundi i saj’ (sipas Sansone & Harackiewicz 2000, f. 107).

Se sa i rëndësishëm është komunikimi për nxënësin, sipas Skinner & Belmont (1993), ‘nevoja e një nxënësi për kompetencë plotësohet kur ata dinë se si të arrijnë në mënyrë efektive rezultatet e dëshiruara të shkollës ose rezultatet e të nxënit’.(sipas Papa ed. 2015, f. 20). Këtu shihet rëndësia e komunikimit paraprak të qëllimit dhe objektivit se ku synojmë të arrijmë pas përfundimit të një njësie mësimore, teme, ose arrijtjes së një rezultatit të synuar. Ky është edhe njëri ndër aspektet e fazës fillestare të motivimit, pra në fazën e planifikimit të mëimit, në të cilën duhet të përfshihen edhe nxënësit. Njohja me qëllimin “pse po mësojmë diçka” është mjet i rëndësishëm motivues. Momentet e këtilla ndihmojnë cilësinë e motivimit, që do të thotë se ‘nxënësit kanë arritur motivimin optimal për zhvillim intelektual (Alderman, 2004, f. 9). Nxënësit që kanë motivim optimal, kanë një avantazh, sepse ata kanë qëndrime dhe strategji adaptuese, të tilla si ruajtja e interesit të brendshëm, vendosja e qëllimeve dhe vetëmonitorimi. (Alderman, 2004, f. 7).

Çka e demotivon pjesëmarrjen aktive të nxënësit në veprimtaritë mësimore

Ndodh që, duke bërë përpjekje që t’i motivojmë nxënësit për nxënie, arrijmë të kundërtën. Mjeti i zgjedhur për motivim mund të jetë i gabuar, prandaj edhe dështon arrijtja e qëllimit. Përveç përzgjedhjes së mjeteve motivuese, janë edhe disa faktorë të tjerë, të cilët mund të ushtrojnë ndikim prapaveprues në fazën e motivimit, ose të arrijtjes së qëllimit mësimor, kënaqjes së nevojave dhe interesit të nxënësit për arrijtje të reja.

Në rast se synimi i lartë i mësuesit për arritjen e motivimit optimal tejkalon cakun e motivimit, atëherë ndodh zhgënjimi. Shpesh e teprojmë me dhurata, lëvdata dhe gara të ndryshme për arritjen e qëllimeve, e të cilat në shumë raste arrijnë efektin e zhgënjimit, kur i krahasojmë sukseset e nxënësve, kur pas suksesit të “zbukuruar” nxënësi vlerësohet (shpërblehet) me notë më të ulët, ose simbolet të tjera që tregojnë arritje të lartë (yje), sikurse shembulli në vazhdim.

Yjet u vendosën në emra çdoherë që morën një rezultat të përsosur. Mësuesit, megjithatë, raportuan se listat ishin kontrolluar vetëm nga dy studentët me më shumë yje. Grafiku ka gjasa të jetë një demotivues për studentët e tjerë. Të gjithë nxënësit që plotësojnë kriteret e dëshiruara, të tilla si kalimi i një gjendjeje të kërkuar me testin e aftësisë, mund të jepet njohje. (Alderman, 2004, f. 257).

Mjetet e motivimit duhet të jenë në harmoni dhe të kombinuara me qëllimin që duam të arrijmë me to. Teorikët e motivimit sugjerojnë që të shmangim, sa është e mundur, mjetet e motivimit të jashtëm. Kjo ka të bëjë sidomos me kohëzgjatjen e kënaqësisë së përjetimit të gjendjes motivuese dhe qëndrueshmërisë së suksesit nga një mjet i tillë motivues. Në qendër të motivimit të nxënësve për nxënie, nga ana e mësuesit, është stimulimi/promovimi i faktorëve të brendshëm motivues, sepse hulumtimet e Deci (1995) dëshmojnë se ‘vetëmotivimi, më mirë se motivimi jashtëm, është në qendër të kreativitetit, përgjegjësisë, sjelljes së shëndoshë dhe ndryshimit të qëndrueshëm’ (Sipas Singer et al. 2006, f. 195). Këtë lloj motivimi mësuesit duhet të synojnë ta kultivojnë në vazhdimësi te nxënësit.

Njohja me rëndësinë e temës për jetën sot dhe të nxënës si motivim

Një faktor motivues mjaft i rëndësishëm është përgjigjja e nxënësit në pyetjet “Pse” duhet ta mësoj, përvetësoj këtë përmbajtje; “Pse” duhet ta zhvilloj këtë shkathtësi; “Pse” duhet të sillem kështu. Nëse, për shembull, gjatë shpjegimit të temës orientimi në natyrë, ose mjetet e orientimit, nxënësi nuk e di qëllimin kryesor, por edhe interesin pse do të duhej angazhuar që ta përvetësojë këtë temë, atëherë shkalla/intensiteti e motivimit të tij/saj do të jetë shumë e ulët. Njohja paraprakisht e qëllimit,

duke e ndërlidhur atë me kontekstin e situatës së caktuar, nxit faktorët e brendshëm motivues, si kureshtja, për të qenë maksimalisht aktivë në të nxënë.

Interesi individual, i brendshëm, të kuptuarit e qëllimit dhe të rëndësisë që ka njohja e caktuar për jetën, situatat jetësore, gradualisht shndërrohen në ‘mjet primar për të nxënë’ (Pappas, 2015, f. 55). Krahasimi ose ndërlidhja me situatën reale në të cilën nxënësi nesër mund të gjendet, rastisja në një vend të panjohur, pyll, qytet, mjegull, dhe krijimi i gjendjes dhe ndjenjës se ‘humba’, rrit interesimin dhe motivin e brendshëm për nxënie. Aha (efekti), nëse di të orientohem me mjetet e caktuara, atëherë nuk do ta humb rrugën. Atëherë unë dua ta përvetësoj këtë, p.sh. busullën, ose mjetet tjera të orientimit në natyrë, leximi i hartës orientuese në vendet e panjohura.

Në raste të këtilla, nxënësi nuk ka nevojë as të shpërblehet, e as të lavdërohet nëse ka përvetësuar mirë njohuritë dhe aftësitë, për të cilat është i ndërgjegjshëm se nesër, në situata të caktuara, do ta ndihmojnë për t’u gjendur në situata të pakëndshme, ose për të bërë zgjidhje të duhura për të mirën e tij/saj, ose për ta shmangur një situatë të rrezikshme. Në situata të këtilla mësimore roli i mësuesit si motivues ose nxitës i faktorëve motivues është tejet i rëndësishëm.

Nxitja e efektit ‘Aha’ këtë njohuri, shkathtësi a vlerë, po m’u dashka ta përbrendësoj, sepse më ndihmon në jetë, është moment me rëndësi për rritjen e efikasitetit të të nxënit. Kjo dallon nga qasja, në rend të parë realizimin e planit nga ana e mësuesit/es në arritjen e qëllimit ‘pse’ duhet të mësohet, duke ngjallur te nxënësi kënaqësinë e të nxënit të përmbajtjes së caktuar.

Ngjallja e ndjenjës së kënaqësisë pse mësova një përmbajtje të re, e cila qenka me interes për mua, paraqet moment të ri dhe bazament për vendosjen e cilësisë së të nxënit në vend të sasisë së njohurive për t’u matur me një vlerë të caktuar numerike, nota 1-5. Nëse kjo e fundit vendoset si prioritet për të nxënë, atëherë jetëgjatësia e njohurisë së marrë do të zgjasë aq sa zgjat kënaqësia e marrjes së vlerës sasiore, notave 1-5. Nëse rasti i përmendur më lart, orientimi në natyrë, bëhet qëllim dhe

interes kryesor, vlerësimi me notë i sasisë së informatave që merr nxënësi lidhur me mjetet e orientimit në natyrë, atëherë nesër atij mund t'i ndodhë që të gjendet në situata të palakmueshme.

Krijimi i situatave të lakmueshme në vend të atyre të palakmueshme, si qëllim kryesor i të nxënit të përmbajtjeve mësimore të parapara për mosha dhe nivele të caktuara, duhet dhe mund të bëhet në të gjitha lëndët mësimore. Sidomos 'marrja e mendimit të nxënësve për temën, dukurinë, sjelljen (Potera, 2017, f. 176), ka rëndësi motivuese për nxënësit. Të nxënit e lexim-shkrimit, numrave dhe veprimeve matematike etj., nuk duhet të jetë qëllim më vete, i "recitimit" të vargut numerik apo i alfabetit, por i shfrytëzimit të tyre në jetën dhe për jetën e përditshme të individit, sot dhe nesër.

Kur nxënësit ia atribuojnë rezultatin e detyrës përmirësimit të aftësisë së tyre, atëherë një shpërblim ka më shumë gjasa të rrisë motivimin e brendshëm sesa që ta nënvlerësojë atë. (sipas Alderman, 2004, f. 255).

Caktimi i detyrës, problemës, projektit, rolit në detyrën grupore e të ngjashme, duhet të jenë në funksion të promovimit, zhvillimit apo gjenerimit të aftësisë a vlerës së caktuar individuale.

Ryan & Deci (2000) në eksperimentet e tyre me fëmijë konstatuan se 'kur motivimi i lartë i brendshëm është tashmë i pranishëm, jini të kujdesshëm për futjen e shpërblimeve të jashtme, sepse ato mund ta pengojnë motivimin e brendshëm. (Sipas Alderman, 2004, f. 255). Në rastin e cekur, lidhur me orientimin në natyrë, nëse marrja e notës është qëllim kryesor, si shpërblim i jashtëm, do të ndikojë në motivimin e brendshëm: efektin 'aha' kjo po më pëlqen, sepse po m'u dashka në jetë për zgjidhjen e problemit ose shmangien e pakënaqësisë eventuale në situata të tilla jetësore. Situatat e këtilla rrisin përgjegjësinë e mësuesit në zgjedhjen dhe zbatimin e mjeteve dhe formave motivuese për nxënësit përgjatë procesit të të nxënit.

Përfundim

Mësimdhënësi ka rol të pamohueshëm në procesin e mësimdhënies. Rolin e tij e bën edhe më të rëndësishëm qasja e tij ndaj mësimdhënies si proces vendimtar për cilësinë e nxënies. Cilësia e nxënies është e ndërlidhur me mjetet dhe format e punës mësimore që mësuesi i përdor për realizimin e bartjes së informacionit mësimor nga burimi deri te pranuesi dhe përpunuesi i atij informacioni - nxënësi. Ky proces është mjaft kompleks dhe i rëndësishëm. Deri më tani, në bazë edhe të literaturës së shqyrtuar për këtë trajtesë, nuk ka ndonjë mjet që mund ta zëvendësojë plotësisht rolin e mësuesit, si faktor parësor për suksesin apo mossuksesin e nxënësve. Mu për këtë rol që ka në procesin e mësimdhënies, roli i tij është trajtuar dhe studiuar gjerësisht në të gjitha vendet dhe gjuhët e botës.

Edhe tek ne është shkruar për rolin e mësimdhënësit. Por më së shumti roli i tij lakohet në mediet e përditshme dhe periodike, por nuk trajtohet çështja e suksesit/mossuksesit të nxënësve e ndërlidhur me rolin e mësimdhënësit në këtë proces. Prandaj, edhe qëllimi i kësaj trajtese ishte që të shihet ana pozitive, apo roli i pazëvendësueshëm i tij në procesin e mësimdhënies.

Trajtimi i aspektit motivues të mësuesit për nxënësit ishte në fokus të trajtesës. Siç shihet nga referencat e shfrytëzuara për hartimin e trajtesës, roli i mësuesit si faktor motivimi është studiuar gjerësisht. Ne bëmë përpjekje që, bazuar edhe në përvojën tonë pedagogjike, aspektet më të rëndësishme nga letërsia e kësaj fushe t'i adresojmë nëpërmjet kësaj trajtese të mësuesit tanë, si dhe tek ata të cilët me çështjen e motivimit merren praktikisht dhe teorikisht.

Përmendja e disa shembujve nga praktika pedagogjike për rolin e mësuesit në shfrytëzimin e mjeteve motivuese gjatë punës me nxënës është mjaft e pakët në krahasim me shembujt që mund të gjenden në letërsinë didaktike.

Në këtë trajtesë janë dy momente të rëndësishme, sidomos për mësimdhënësit, gjatë përdorimit të mjeteve motivuese për nxënës. Siç edhe është trajtuar gjerësisht, teorikisht dhe praktikisht nga teorikët e njohur të motivimit Ryan & Deci (1985 etj.), çështja e llojit të motivimit, apo shfrytëzimit të mjeteve motivuese, duhet të bëhet me kujdes të shtuar. Kjo

çështje është trajtuar nga autorë të ndryshëm, në varësi me pikëpamjet teorike që kanë përfaqësuar ata autorë.

Çështja më e diskutueshme, sa u përket faktorëve motivues, është raporti mes dy llojeve, apo faktorëve kryesorë të motivimit: motivimi i jashtëm dhe motivimi i brendshëm. Problemi është shtruar dhe trajtuar në aspektin e cilësisë së faktorëve motivues, të brendshëm dhe të jashtëm, dhe se cili është më i rëndësishëm për qëndrueshmërinë e njohurive, shkathtësive dhe vlerave që nxënësi i nxë.

Duke krahasuar praktikën e shfrytëzimit të mjeteve, faktorëve motivues në praktikën shkollore të ne, shihet se mjetet e motivimit të jashtëm dominojnë në krahasim me ata të brendshmit. Sikur nxënësi ynë është mësuar qysh nga fëmijëria me një praktikë të këtillë: vepro, bëje mirë,... do ta marrësh/fitosh shpërblimin/dhuratën. Prirja e vazhdueshme e mësuesve dhe jo vetëm, për përdorimin e faktorëve motivues të jashtëm, ka ndikuar dhe ende ndikon në cilësinë dhe qëndrueshmërinë (paqëndrueshmërinë) e njohurive, shkathtësive dhe vlerave të marra në shkollë, pse jo edhe në familje.

Bazuar në eksperimentimet e bëra nga Deci & Ryan (1975 etj.), është gjetur se motivimi i nxitur/shkaktuar nga mjetet e motivimit që vijnë nga jashtë, si dhurata, shpërblim, nota etj., e ulin, zbehin (pengojnë) motivimin e brendshëm. Gjithashtu, cilësia, por edhe jetëgjatësia, e njohurive nuk është e duhura, pasi që mjete motivues bëhet qëllim, objektivi i të nxënës, arritjes, e jo përmbajtja e saj/tij. Për Hennessey (1995) ‘shpërblimet nuk kanë ndikim/efekt në minimizimin (uljen) e motivimit të brendshëm, nëse faktorët e motivimit të jashtëm janë të pranishëm, nëse fëmijët janë imunizuar ose ushtruar që të fokusohen në faktorët e motivimit të brendshëm’ (sipas Alderman, 2004, f. 255). Çështja është sa mësuesit tanë janë të përgatitur teorikisht që ta bëjnë një gjë të tillë. Praktikën e trashëguara nga familja mësuesit ia vështirësojnë edhe më shumë problemin e përdorimit të mjeteve të motivimit.

Duke u bazuar në seriozitetin e temës, siç është roli i mësuesit në motivimin e nxënësve për nxënie, literaturën e shfrytëzuar të paraqitur në referencë, shembujt e cekur, si dhe të dhënat shkencore të autorëve të

njohur, shpresojmë ky punim ta ndihmojë rritjen e ndjeshmërisë për çështjen e rolit të mësuesit, por edhe të faktorëve të tjerë motivues, si të mësuesve ashtu edhe të aktorëve të tjerë të përfshirë tërthorazi në praktikën mësimore.

Kjo trajtesë mund të shërbejë për trajtimin e çështjes së rolit të mësuesit si faktor motivimi edhe në rrafshin (dimensionin) empirik. Por, elementet dhe dilemat e ngritura në këtë trajtesë mund të jenë pikënisje edhe për autorët e tjerë që më thellësisht ta trajtojnë këtë çështje, si në aspektin teorik ashtu edhe praktik.

Shpresoj që nga trajtimi i kësaj teme do të përfitojnë mësuesit si praktikues të faktorëve motivues, por edhe vetë si njëri ndër ta. Pra, nota, dhurata, shpërblimet tjera, nuk duhet të jenë mjete kryesore të motivimit të nxënësve për nxënie të suksesshme dhe për qëndrueshmëri të njohurive, por edhe një varg faktorësh të tjerë, të cilët te nxënësi shkaktojnë ndjenjën e kënaqësisë me përvetësimin e përmbajtjes së caktuar, shkathësisë, apo të vlerës së përbrendësuar nga ai/ajo.

Roli i mësuesit është i pazëvendësueshëm në motivimin e nxënësve për nxënie. Gjithashtu, roli i tij duhet të reflektojë edhe te prindërit e fëmijëve, për ndjeshmërinë e përdorimit të mjeteve motivuese gjatë punës me fëmijë, përgjatë fazave të zhvillimit të tyre.

Referenca

1. Alderman, M. K. (2004). *Motivation for achievement: possibilities for teaching and learning*, 2nd ed., Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers. New Jersey.
2. Bransford, J. D., et al., (2000). *How people learn: brain, mind, experience, and school*, National Academy of Sciences, Washington.
3. Dolan, A. L., & McCaslin, M. (2008). Student Perceptions of Teacher Support, *Teachers College Record*, Volume 110 Number 11, 2008, p. 2423-2437, <http://www.tcrecord.org> ID Number: 15282, Date Accessed: 8/11/2010 2:30:49 PM.
4. Englehard, J.M., (2009). Teacher–student interaction, in eds Saha : J. L. & Dworkin A. G. *International Handbook of Research on Teachers and Teaching*, VOLUME 21, Springer Science Business Media, LLC.

5. Harackiewicz, J.M., & Sansone, C. (2000). Rewarding competence: The importance of goals in study of intrinsic motivation, në Sansone, C. & Harackiewicz, J. (Eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation The search for optimal motivation performance*, Academic Press, fq. 79-103.
6. Hidi, S. (2000). An interest researcher's perspective: The effects of extrinsic and intrinsic factors on motivation. In C. Sansone & J. M. Harackiewicz (Eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation: The search for optimal motivation and performance* (pp. 311-339), San Diego: Academic Press.
7. Kirby, E., end McDonald, J. (2009). *Engage Every Student: Motivation Tools for Teachers and Parents*, Search Institute Press, Minneapolis, MN, USA.
8. Latham, G. P., (2005). Work motivation theory and research At the dawn of the twenty-first century, *Annual Review Of Psychology*, 56, p. 485–516.
9. Pappas, E. (2015). A Theory of Intrinsic Learning: Fundamental Concepts, *Social Science Today*, Volume 2, Issue 1 (2015), p. 21-32.
10. Papa, R., eds. (2015). *Media rich instruction: connecting curriculum to all learners*, Springer, New York.
11. Potera, I. (2017). Menaxhimi i klasës dhe ndikimi në klimën pozitive në klasë, *Kërkime Pedagogjike*, Vëll.2, IPK, fq. 170-186.
12. Ryan, M.R., & Deci, E.L. (2000). When rewards compete with nature: The undermining of intrinsic motivation and self-regulation, në Sansone, C. & Harackiewicz, J. (eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation The search for optimal motivation performance*, Academic Press, fq. 13-54.
13. Singer, G. D., Golinkoff, R.M, and Hirsh-Pasek, K. (Edits). (2006). *Play = learning: how play motivates and enhances children’s cognitive and social-emotional growth*, Oxford University press.
14. Shah, Y.J., & Kruglanski, A.W.,(2000). The structure and substance of intrinsic motivation, në Sansone, C. & Harackiewicz, J. (eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation, The search for optimal motivation performance*, Academic Press, p. 105-127.
15. Warford, K. M. (2011). The zone of proximal teacher development, *Teaching and Teacher Education* 27 (252-258).
16. Wolters, Ch. A. (2011). Regulation of Motivation: Contextual and Social Aspects, *Teachers College Record* Volume 113 Number 2, 2011, p. 265-283 <http://www.tcrecord.org> ID Number: 15977, Date Accessed: 10/19/2012 3:39:09 PM